

ROBERT TARNACKI

BADANIE I EKSPLOATACJA DZIAŁEK ZAREZERWOWANYCH W OBSZARZE PRZEZ SPÓŁKI Z KRAJÓW ROZWINIĘTYCH I ROZWIJAJĄCYCH SIĘ

Artykuł dotyczy tematu dotąd nieporuszonego w piśmiennictwie polskim.

Działalność w Obszarze odbywa się na podstawie tzw. systemu równoległego zaproponowanego przez Stany Zjednoczone Ameryki podczas prac nad konwencją o prawie morza z 1982 r. i w porozumieniu nowojorskim z 1994 r. Rozwinięciem koncepcji systemu równoległego prowadzenia działalności w Obszarze jest instytucja tzw. działek zarezerwowanych i planu pracy.

W artykule dokonano analizy zatwierdzenia planu pracy badań w odniesieniu do konkrekcji polimetalicznych złożonego przez spółki kontrolowane przez Republikę Lauru (Mikronezja) i Królestwo Tonga (państwo archipelagowe położone w rejonie Polinezji na Oceanie Spokojnym). Zasygnalizowano niebezpieczną tendencję możliwości wykorzystywania krajów rozwijających się przez największe spółki surowcowe świata.

WPROWADZENIE

Jedną z dziedzin aktywności człowieka w obszarach morskich uregulowanych przez konwencję o prawie morza¹ jest eksploatacja zasobów mineralnych pozaszelfowego dna oraz podziemia mórz i oceanów zwanego Obszarem. Niniejsze opracowanie dotyczy jednej z kategorii zasobów mineralnych Obszaru – konkrekcji polimetalicznych, zwanych również bułami polimetalicznymi (*poly-metallic nodules*)².

Konwencja po raz pierwszy w historii traktatowego prawa międzynarodowego uregulowała w sposób systematyczny zasady działalności człowieka na dnie oraz w podziemiu mórz i oceanów leżących poza granicami jurysdykcji

¹ Konwencja Narodów Zjednoczonych o prawie morza sporządzona w Montego Bay 10.12.1982 r. (*United Nations Convention on the Law of The Sea, A/CONF.62/122*).

² Inna nazwa: buły manganowe (*manganese nodules*) – ze względu na wysoką zawartość manganu. Zob. R. Kotliński, *Konkrekcje polimetaliczne* [w:] S. Depowski, R. Kotliński, E. Ruhle, K. Szamałek, *Surowce mineralne mórz i oceanów*, Warszawa 1998, s. 127 i nast.

państwowej. Teren ten, leżący na zewnątrz granicy szelfu kontynentalnego, nazywano w konwencji Obszarem (*the Area*)³. Obszar zaczyna się za zewnętrzną granicą szelfu kontynentalnego, czyli w zasadzie nie bliżej niż 200 mil morskich od linii podstawowych, od których liczy się szerokość morza terytorialnego, a w wyjątkowych sytuacjach, uzasadnionych warunkami geologicznymi, nawet 350 mil morskich od linii podstawowych⁴.

Z kolei **zasoby** konwencja definiuje jako „wszystkie stałe, płynne lub gazowe zasoby mineralne, *in situ*, w Obszarze na dnie morskim lub pod jego dnem, łącznie z koncentracjami polimetalicznymi”⁵. Zasoby wydobyte z Obszaru zwane są **minerałami**⁶. Rozróżnienie to ma istotne znaczenie, gdyż o ile zasoby są niezbywalne, o tyle minerały mogą być przedmiotem zbycia na warunkach określonych w konwencji oraz w regulacjach wydanych przez Międzynarodową Organizację Dna Morskiego (International Seabed Authority – ISA, dalej: Organizacja)⁷, która organizuje i kontroluje działalność w Obszarze⁸. Dzięki swoim szerokim kompetencjom, w szczególności obejmującym dopuszczenie do podjęcia **działalności w Obszarze**, ISA jest jednym z podstawowych elementów konwencyjnego reżimu prawnego Obszaru.

Impulsem do stworzenia tej regulacji była obawa państw rozwijających się, że szybko postępujący rozwój górniczej technologii podmorskiej pozwoli państwom uprzemysłowionym na sięgnięcie po zasoby mineralne dna pozaszelfowego, przy biernej postawie tych pierwszych, wymuszonej brakiem dostępu do *know-how* oraz brakiem środków finansowych. Dlatego też przepisy części XI konwencji koncentrują się na poszukiwaniach, badaniu i eksploatacji zasobów mineralnych Obszaru. Znamienne w tym kontekście jest to, że konwencyjne pojęcie „działalność w Obszarze” (*activities in the Area*) obejmuje wszelką działalność w zakresie badania i eksploatacji jego zasobów mineralnych⁹, ale nie dotyczy innych form aktywności ludzkiej, np. morskich badań naukowych w Obszarze, które traktowane są jako element odrębnej dziedziny aktywności zwanej **morskimi badaniami naukowymi** uregulowanymi w części XIII¹⁰.

Konwencyjny reżim prawny działalności w Obszarze zawarty jest w przewidzianej mierze w postanowieniach części XI konwencji, w aneksie III i IV do konwencji, w tzw. porozumieniu nowojorskim z 28.07.1994 r.¹¹ oraz w regula-

³ Art.1 ust.1 pkt 1 konwencji.

⁴ Art. 76 konwencji zawiera szczegółowe regulacje określające sposób wyznaczania zewnętrznej granicy szelfu kontynentalnego, jednakże nie rozwiązują one wszystkich problemów związanych z wyznaczaniem jej przebiegu.

⁵ Art.133a konwencji.

⁶ Art. 133b konwencji.

⁷ Art. 137 ust. 2 konwencji.

⁸ Art. 157 ust. 1 konwencji.

⁹ Art. 1 ust.1 pkt 3 konwencji,

¹⁰ Zob. art. 143 i art. 256 konwencji.

¹¹ Porozumienie sporządzone w Nowym Jorku 28.07.1994 r. (*Agreement relating to the implementation of Part XI of the United Nations Convention on the Law of the Sea of 10 December 1982, A/RES/48/263*).

cjach, zasadach, przepisach i procedurach wydanych przez ISA na podstawie upoważnienia przyznanego przez konwencję¹². Jak dotąd odrębne regulacje, zwane zbiorczo kodeksem wydobywczym (*The Mining Code*), zostały wydane dla konkretnych polimetalicznych (RPEPN)¹³, polimetalicznych rud siarczkowych¹⁴ oraz kobaltożelaznych naskorupień manganowych¹⁵ i dotyczą jedynie fazy badań (eksploracji). Wydania regulacji odnoszących się do eksploatacji tych minerałów należy się spodziewać wkrótce¹⁶.

Konwencja oparła status prawnomiędzynarodowy Obszaru i jego zasobów na naczelnej zasadzie wspólnego dziedzictwa ludzkości (*common heritage of mankind*), która w ten sposób znalazła swoje formalne miejsce w traktatowym prawie międzynarodowym¹⁷. Zgodnie z art. 136 konwencji Obszar i jego zasoby stanowią wspólne dziedzictwo ludzkości. Treść tego pojęcia wyrażają poszczególne artykuły części XI konwencji oraz aneksu III, w szczególności postanowienia rozdz. 2 części XI zatytułowanego *Zasady rządzące Obszarem*.

Do **zasad rządzących Obszarem**, na których opiera się konwencyjny reżim prawny działalności w Obszarze, zalicza się zasadę przynależności zasobów Obszaru do ludzkości jako całości, reprezentowanej przez ISA¹⁸, a także zasadę popierania efektywnego udziału państw rozwijających się w badaniu i eksploatacji zasobów Obszaru¹⁹. Wyrażają one potrzebę uwzględnienia szczególnej sytuacji państw rozwijających się, które są praktycznie niezdolne do samodzielnego prowadzenia operacji górniczych eksploatacyjnych w Obszarze, co – na gruncie tradycyjnej zasady wolności morza pełnego – oznaczałoby faktyczne pozbawienie ich korzyści płynących z eksploatacji jego zasobów. W trakcie prac nad konwencją idea zrekompensowania państwom rozwijającym się ich niezdolności do konkurencyjności w tej dziedzinie z państwami rozwiniętymi stała się powodem nacisków tych pierwszych na wprowadzenie zapisów nie do zaakceptowania przez pozostałe państwa. Doprowadziło to do uchwalenia 30.04.1982 r. przez

¹² Art. 17 aneksu III do konwencji. Zob. też art. 137 ust. 2, art. 153 ust. 4, art. 160 ust. 2f(ii) i art. 162 ust. 2f(ii) konwencji.

¹³ *Regulations on Prospecting and Exploration for Polymetallic Nodules in the Area*, ISBA/19/C/17. W niniejszej pracy zwane dalej: RPEPN.

¹⁴ *Regulations on Prospecting and Exploration for Polymetallic Sulphides in the Area*, ISBA/16/A/12/Rev.1.

¹⁵ *Regulations on Prospecting and Exploration for Cobalt-rich Ferromanganese Crusts in the Area*, ISBA/18/A/11.

¹⁶ Potrzebę podjęcia prac nad kodeksem wydobywczym w zakresie eksploatacji zasobów zasygnalizowano m.in. podczas 17. sesji Rady Organizacji, zob. ISBA/18/C/4.

¹⁷ Wcześniej pojęcie wspólnego dziedzictwa ludzkości pojawiało się już w doktrynie prawa międzynarodowego, a ponadto w rezolucjach ONZ, które choć nie są źródłem prawa międzynarodowego, mogą być wyrazem ukształtowania się normy zwyczajowego prawa międzynarodowego.

¹⁸ Art. 137 ust. 2 konwencji.

¹⁹ Art. 148 konwencji: „Popiera się skuteczny udział państw rozwijających się w działalności w Obszarze, w sposób szczegółowo przewidziany w niniejszej części, z odpowiednim uwzględnieniem ich szczególnych interesów i potrzeb, a zwłaszcza szczególnych potrzeb państw śródlądowych i państw o niekorzystnym położeniu geograficznym, w celu przezwyciężenia przeszkód wynikających z ich niekorzystnego położenia, z oddalenia od Obszaru i z trudności w dostępie do Obszaru”.

Zgromadzenie Ogólne ONZ większością głosów państw rozwijających się konwencji w brzmieniu, którego nie poparła przytłaczająca większość państw rozwiniętych.

Dopiero przyjęcie porozumienia w sprawie implementacji części XI konwencji, sporządzonego w Nowym Jorku 28.07.1994 r. (porozumienie nowojorskie), które uchylilo stosowanie wielu postanowień konwencji, doprowadziło do powszechnego związania się konwencją (w jej brzmieniu zmodyfikowanym przez porozumienie nowojorskie) przez niemal wszystkie państwa zaangażowane w operacje podmorskie w Obszarze. Zmiany wniesione przez postanowienia aneksu do porozumienia w sposób zasadniczy ograniczyły arbitralne kompetencje ISA w zakresie zezwalania na podejmowanie działalności w Obszarze²⁰, ograniczyły zakres świadczeń państw-stron na rzecz tej organizacji (działającej poprzez swój organ zwany Przedsiębiorstwem)²¹ i państw rozwijających się²², a także rozszerzyły zakres uprawnień do żądania dopuszczenia do podjęcia działalności w Obszarze²³.

1. SYSTEM RÓWNOLEGLY

Prowadzenie **działalności w Obszarze** odbywa się na zasadzie systemu równoległego (*parallel system*), który stanowi adaptację koncepcji zaproponowanej przez delegację USA podczas prac nad konwencją prowadzonych w ramach III Konferencji Prawa Morza²⁴. Stanowi on rdzeń konwencyjnego reżimu działalności w Obszarze²⁵. Zgodnie z tym systemem działalność w Obszarze prowadzona jest przez ISA (za pośrednictwem Przedsiębiorstwa zwanego jej przemysłowym ramieniem), a także przez:

„Państwa-Strony lub przedsiębiorstwa państwowe, jak również, jeżeli Państwa-Strony poręczą za nie, przez osoby fizyczne lub prawne, mające przynależność państwową Państw-Stron lub znajdujące się pod rzeczywistą kontrolą tych państw, ich obywateli albo przez jakąkolwiek grupę wyżej wymienionych jednostek, które spełniają warunki przewidziane w niniejszej części i w aneksie III”²⁶.

²⁰ Zob. rozdz. 1 aneksu do porozumienia nowojorskiego.

²¹ *Ibidem*, rozdz. 2 ust. 3.

²² *Ibidem*, rozdz. 5.

²³ Zob. *ibidem*, rozdz. 2 ust. 5.

²⁴ Propozycja została przedstawiona przez Sekretarza Stanu USA H. Kissingera na 5. sesji Konferencji w 1976 r. jako element tzw. rozwiązania pakietowego (*package deal*) zawierającego w sobie pakiet powiązanych wzajemnie ustępstw i koncesji mających spełnić sprzeczne ze sobą oczekiwania państw rozwiniętych i państw rozwijających się. Zob. *United Nations Convention on the Law of the Sea 1982. A Commentary*, ed. M.H. Nordquist, S. Nandan, S. Rosenne, M. Lodge, 2003, vol. VI, s. 297.

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ Art. 153 ust. 2b konwencji.

Rozwinięciem koncepcji systemu równoległego prowadzenia działalności w Obszarze jest instytucja tzw. działek zarezerwowanych (*reserved areas*). Działka zarezerwowana stanowi część zidentyfikowanego i zmierzonego przez potencjalnego inwestora fragmentu Obszaru, na którym prowadził poszukiwania (*prospecting*) i zamierza podjąć badania i/lub eksploatację konkretnych polimetalicznych. Jest ona przeznaczona na potrzeby ISA lub państwa rozwijającego się bądź innego podmiotu związanego z państwem rozwijającym się w sposób wskazany w cytowanym wyżej przepisie art. 153 ust. 2 b konwencji. Konwencja definiuje działkę zarezerwowaną jako „część zarezerwowaną wyłącznie dla prowadzenia działalności przez Organizację za pośrednictwem Przedsiębiorstwa lub w stowarzyszeniu z państwami rozwijającymi się”²⁷.

Prowadzenie badania i eksploatacji zasobów Obszaru dopuszczalne jest wyłącznie na podstawie zatwierdzonego przez ISA planu pracy (*plan of work*)²⁸. Reguła ta wyraża szczególną rolę Organizacji, która przede wszystkim polega na „organizowaniu i kontrolowaniu” działalności w Obszarze²⁹.

Inwestor zainteresowany podjęciem działalności w Obszarze powinien wystąpić do ISA z wnioskiem, który bada Komisja Prawno-Techniczna (*Legal and Technical Commission*) i po wydaniu przez nią pozytywnej rekomendacji³⁰ przekazuje Radzie (*Council*) w celu jego zatwierdzenia³¹. Do wniosku powinien być dołączony plan pracy (*plan of work*) w zakresie eksploracji lub eksploatacji, obejmujący obszar pozwalający na prowadzenie dwu odrębnych operacji wydobywczych, podzielony na dwie części o szacowanej równej wartości (znajdujących się na nich zasobów). Jedną z tych części jest zarezerwowana (jako *reserved area*) dla ISA lub wnioskodawców, którymi są: rozwijające się państwo-strona „lub każda osoba fizyczna albo prawna, za którą to państwo poręczyło i którą skutecznie kontroluje to państwo lub inne państwo rozwijające się”³². Każdy z powyższych podmiotów, tj. Przedsiębiorstwo oraz rozwijające się państwo-strona konwencji bądź wskazane wyżej osoby fizyczne lub prawne mające poręczenie tego państwa, może zgłosić ISA zamiar podjęcia działalności na działce zarezerwowanej, uprzednio „wniesionej” przez inwestora³³ i podjąć taką działalność po uzyskaniu zatwierdzenia przedłożonego przez siebie planu pracy, o ile spełnione są wymagania ustanowione dla wszystkich wnioskodawców³⁴.

Porozumienie nowojorskie w sposób istotny ograniczyło uprawnienia Przedsiębiorstwa i państw rozwijających się (oraz podmiotów mających poręczenie tych państw) w odniesieniu do działek zarezerwowanych. O ile pierwotnie

²⁷ Art. 8 aneksu III do konwencji.

²⁸ Art. 153 ust. 3 *in initio* konwencji.

²⁹ *Ibidem*, art. 157 ust. 1.

³⁰ *Ibidem*, art. 165 ust. 2b.

³¹ *Ibidem*, art. 162 ust. 2j.

³² Art. 9 ust. 4 aneksu III do konwencji.

³³ *Ibidem*, art. 9 ust. 4.

³⁴ Regulacja 17 ust. 2 RPEPN.

konwencja niejako ostatecznie przypisywała działki zarezerwowane na rzecz ww. podmiotów, o tyle obecnie inwestor, który pierwotnie „wniósł” tę działkę, może po upływie 15 lat³⁵, podczas których ani Przedsiębiorstwo, ani żaden z tych podmiotów nie złożył wniosku o zatwierdzenie planu pracy, wystąpić do ISA o zatwierdzenie planu pracy na swoją rzecz, jeżeli zaoferuje Przedsiębiorstwu uczestnictwo w ramach *joint-venture*³⁶.

2. WYMAGANIA PRZEDMIOTOWE WOBEC WNIOSKODAWCÓW

Podjęcie działalności w zakresie badań i eksploatacji zasobów Obszaru, w tym zasobów działek zarezerwowanych, zależy przede wszystkim od posiadania poręczenia wydanego przez państwo-stronę (*sponsorship*)³⁷. Jedną z **zasad rządzących Obszarem** jest zasada zobowiązująca państwa-strony konwencji do zapewnienia, że działalność w Obszarze, prowadzona czy to przez samo państwo-stronę, czy osoby fizyczne lub prawne (mające przynależność tego państwa lub skutecznie kontrolowane przez nie lub jego obywateli³⁸), będzie prowadzona zgodnie z jej zapisami³⁹.

Jak już wspomniano, zgodnie z art. 153 ust. 2b konwencji działalność w Obszarze może prowadzić każda osoba fizyczna lub prawna, która ma przynależność państwową państwa-strony konwencji lub znajduje się pod efektywną kontrolą tego państwa albo jego obywateli – jeżeli ma poręczenie tego państwa. Natomiast jeżeli dany wnioskodawca ma przynależność jednego państwa-strony konwencji, a podlega skutecznej kontroli innego państwa-strony lub jego obywateli, poręczenia powinny udzielić obydwa państwa⁴⁰.

Każde państwo, poręczając za wnioskodawcę, ponosi odpowiedzialność, w ramach swego systemu prawnego, za to, „aby kontrahent, za którego poręczono, prowadził działalność w Obszarze zgodnie z warunkami kontraktu i jego zobowiązaniami wynikającymi z niniejszej konwencji”⁴¹. Państwo poręczające może zwolnić się z odpowiedzialności za szkodę spowodowaną niewykonaniem zobowiązań przez kontrahenta, za którego poręczyło, jeżeli to państwo „wydało ustawy i inne przepisy prawne oraz zastosowało środki administracyjne, które

³⁵ Okres ten jest liczony zgodnie z postanowieniem rozdz. 2 ust. 5 aneksu do porozumienia nowojorskiego, powtórzonym w regulacji 17 ust. 3 RPEPN.

³⁶ Rozdz. 2 ust. 5 aneksu do porozumienia nowojorskiego oraz regulacja 17 ust. 3 RPEPN.

³⁷ Art. 153 ust. 2b konwencji.

³⁸ Wyraz „obywateli”, jako tłumaczenie wyrazu *nationals*, nie wydaje się najlepiej oddawać znaczenia tego ostatniego, chodzi raczej o podmioty mające przynależność państwową danego państwa-strony konwencji.

³⁹ Art. 139 ust.1 konwencji.

⁴⁰ Art. 4 ust. 3 aneksu III do konwencji oraz regulacja 11.2 RPEPN.

⁴¹ Art. 4 ust. 4 aneksu III do konwencji (zd. pierwsze).

w ramach jego systemu prawnego są odpowiednie do zapewnienia wykonywania zobowiązań przez osoby podlegające jego jurysdykcji”⁴².

Do wniosku złożonego przez osobę prawną należy dołączyć zaświadczenie o poręczeniu wydane przez państwo, którego przynależność państwową ma wnioskodawca albo które efektywnie wnioskodawcę kontroluje (bądź stosunek taki istnieje pomiędzy wnioskodawcą a innym podmiotem mającym przynależność państwową państwa poręczającego)⁴³.

Zaświadczenie o poręczeniu (*certificate of sponsorship*) powinno zawierać:

- nazwę wnioskodawcy;
- nazwę państwa poręczającego;
- oświadczenie, że wnioskodawca:
 - ma przynależność państwową państwa poręczającego (*is a national of a sponsoring State*)
- lub
 - jest skutecznie kontrolowany (*subject to the effective control*) przez państwo poręczające lub podmioty mające przynależność państwową tego państwa;
- oświadczenie państwa poręczającego, że poręcza za wnioskodawcę;
- datę złożenia przez państwo poręczające instrumentu ratyfikacji lub przystąpienia do konwencji;
- oświadczenie, że państwo poręczające przyjmuje zobowiązanie z tytułu odpowiedzialności za zapewnienie, w ramach swego systemu prawnego, aby osoba, za którą poręczyło, prowadziła działalność w Obszarze zgodnie z warunkami kontraktu i jego zobowiązaniami wynikającymi z niniejszej konwencji, a także z tytułu odpowiedzialności za szkodę powstałą w wyniku nieprzestrzegania postanowień konwencji i kodeksu wydobywczego przez tę osobę⁴⁴.

Niezależnie od powyższego każdy wnioskodawca zobowiązuje się w swoim wniosku o zatwierdzenie planu pracy do:

- przestrzegania ciężących na nim zobowiązań przewidzianych w postanowieniach części XI, w zasadach, przepisach i procedurach, w decyzjach organów ISA i w warunkach kontraktów zawartych z ISA oraz do uznania ich wykonalności;
- wyrażania zgody na kontrolę ISA nad działalnością w Obszarze, w zakresie przewidzianym niniejszą konwencją;

⁴² *Ibidem*, zd. drugie.

⁴³ Regulacja 11.1 RPEPN (zd. pierwsze).

⁴⁴ Regulacja 11.3 RPEPN. Jednakże zgodnie z art. 4 ust. 4 zd. drugie aneksu III do konwencji państwo poręczające „nie jest odpowiedzialne za szkodę powstałą w następstwie niewykonania zobowiązań przez kontrahenta, za którego poręczyło, jeżeli to państwo wydało ustawy i inne przepisy prawne oraz zastosowało środki administracyjne, które w ramach jego systemu prawnego są odpowiednie dla zapewnienia wykonywania zobowiązań przez osoby podlegające jego jurysdykcji.”

- udzielenia ISA pisemnego zapewnienia, że jego zobowiązania wynikające z kontraktu będą wykonywane w dobrej wierze⁴⁵.

Kolejną przesłanką uzyskania zatwierdzenia planu pracy, dotyczącą wszystkich wnioskodawców, włącznie z Przedsiębiorstwem, jest spełnienie przez inwestora wymagań o charakterze technicznym i finansowym⁴⁶. Spełnienie tych wymogów jest oceniane przez organ ISA – Radę na podstawie rekomendacji wydanej przez Komisję Prawno-Techniczną, po dokonaniu analizy dokumentów (w szczególności sprawozdań finansowych) dostarczonych przez wnioskodawcę⁴⁷.

3. WYMOGI PODMIOTOWE – BADANIE I EKSPLOATACJA DZIAŁEK ZAREZERWOWANYCH

O ile spełnienie powyższych wymogów jest warunkiem koniecznym do ubiegania się o zatwierdzenie każdego planu pracy (niezależnie, czy dotyczy on działek zarezerwowanych, czy pozostałych), o tyle w odniesieniu do działek zarezerwowanych konwencja ustanawia szczególne kategorie wnioskodawców traktowanych preferencyjnie, oferując im pierwszeństwo w podjęciu badań i eksploatacji zasobów na nich się znajdujących. Łatwiejszy dostęp do działek zarezerwowanych ma ISA, działająca przez Przedsiębiorstwo, oraz państwa rozwijające się i związane z nimi podmioty. Dalsze uwagi poświęcone będą właśnie tej drugiej kategorii uprzywilejowanych podmiotów. Założeniem leżącym u podstaw preferencyjnego traktowania państw rozwijających się w zakresie dostępu do działek zarezerwowanych jest realizacja zasady popierania efektywnego udziału tych państw w działalności w Obszarze⁴⁸, stanowiącej jedną z zasad rządzących Obszarem.

Obok Przedsiębiorstwa uprawnienie do złożenia wniosku o zatwierdzenie planu pracy w odniesieniu do działek zarezerwowanych przysługuje podmiotom, które konwencja określa jako: „każde państwo-strona, które jest państwem rozwijającym się, lub każda osoba fizyczna albo prawna, za którą to państwo poręczyło i którą skutecznie kontroluje to państwo lub inne państwo rozwijające się”⁴⁹.

Pomijając wnioskodawców będących państwami rozwijającymi się (przy czym należy zauważyć, że pojęcie „państwa rozwijające się” nie jest jedno-

⁴⁵ Art. 4 ust. 6 aneksu III do konwencji oraz regulacja 14 RPEPN.

⁴⁶ Art. 4 ust. 2 aneksu III do konwencji.

⁴⁷ Regulacja 12 ust. 1 i 5 RPEPN.

⁴⁸ Art. 148 konwencji.

⁴⁹ Art. 9 ust. 4 aneksu III do konwencji oraz regulacja 17 ust.1 RPEPN. Oczywiście podmioty muszą spełniać wymogi przedmiotowe, o których była mowa powyżej.

znacznie określone)⁵⁰, prawo uprzywilejowanego dostępu do działek zarejestrowanych mają osoby fizyczne i osoby prawne: 1) za które poręczyło państwo rozwijające się i 2) które skutecznie kontroluje: to państwo lub inne państwo rozwijające się.

Stwierdzenie, czy spełniona jest przesłanka wskazana w punkcie 1) powyżej, to znaczy, czy państwo udzieliło poręczenia, nie następuje trudności, gdyż dowodem na jej spełnienie jest wydanie świadectwa poręczenia. Interesująca jest natomiast kwestia kryteriów, które pozwalają stwierdzić występowanie okoliczności zwanej efektywną kontrolą (*effective control*) sprawowaną przez państwo poręczające w stosunku do wnioskodawcy ubiegającego się o zatwierdzenie planu pracy. Ani konwencja, ani kodeks wydobywczy (czyli RPEPN) nie definiuje pojęcia „skutecznej kontroli”, zatem na podstawie ich postanowień nie jest możliwe dokonanie oceny, czy w danym przypadku państwo poręczające skutecznie kontroluje osobę fizyczną lub prawną występującą do ISA z wnioskiem o zatwierdzenie planu pracy. Jednakże należy przypomnieć, że zgodnie z RPEPN zaświadczenie o poręczeniu (*certificate of sponsorship*) powinno zawierać oświadczenie państwa poręczającego, że w odniesieniu do wnioskodawcy, któremu poręczenie jest udzielane, zachodzi jeden z poniższych warunków:

- ma przynależność państwową państwa poręczającego;
- jest skutecznie kontrolowany przez państwo poręczające lub podmioty mające przynależność państwową tego państwa⁵¹.

Konwencja przyjmuje, że wnioskodawcy, inni niż Przedsiębiorstwo, mają wymagane kwalifikacje, „jeżeli mają przynależność lub podlegają kontroli i posiadają poręczenie”⁵², co oznacza, że spełnienie powyższych wymogów uzależnia się od wystąpienia przesłanki istnienia takiej „kontroli”. Jednakże RPEPN, określając zakres badania przez ISA wniosku złożonego przez wnioskodawcę mającego takie poręczenie, nie wspomina o weryfikacji prawdziwości oświadczenia o istnieniu relacji „efektywnej kontroli” pomiędzy państwem składającym to oświadczenie a wnioskodawcą, za którego ono poręcza. Zakres tej oceny obejmuje w szczególności spełnianie przez wnioskodawcę wymogów technicznych i finansowych, zapewnienie przez przedłożony plan pracy efektywnej ochrony zdrowia i życia ludzkiego, efektywnej ochrony morskiego środowiska naturalnego czy też zobowiązania się wnioskodawcy między innymi do przestrzegania ciążących na nim zobowiązań przewidzianych w konwencji, kodeksie wydobywczym, decyzjach organów ISA i w warunkach kontraktów

⁵⁰ W dokumentacji ONZ używa się pojęć *least developed countries*, *landlocked developing countries* and *small island developing states* (państwa najmniej rozwinięte, rozwijające się państwa z zamkniętym dostępem do morza oraz państwa rozwijające się będące małymi wyspami), dla których utworzono specjalny Urząd Wysokiego Przedstawiciela (Office of the High Representative for the Least Developed Countries, Landlocked Developing Countries and Small Island Developing States – UN-OHRLLS).

⁵¹ Regulacja 11.3 RPEPN.

⁵² Art. 4 ust.1 *in initio* aneksu III do konwencji.

z nią zawartych⁵³, natomiast nie ma mowy o badaniu stosunku efektywnej kontroli. Istnienie takiej kontroli ma poświadczyć państwo poręczające, które składa stosowną deklarację w wystawionym przez siebie certyfikacie poręczenia.

RPEPN wydaje się zadowalać złożeniem przez państwo poręczające takiego poświadczenia. Mogłoby to oznaczać, że konwencja przyjmuje swego rodzaju domniemanie efektywnej kontroli ze strony państwa poręczającego w stosunku do wnioskodawcy, opierając się na potwierdzeniu istnienia takiej kontroli w treści certyfikatu poręczenia wydanego przez to państwo. Dowodziłoby to uznania na gruncie konwencji, że oceny spełnienia przesłanki efektywnej kontroli państwa poręczającego nad wnioskodawcą może i powinno dokonać to państwo i na takiej ocenie powinna polegać ISA. Za uzasadnienie takiego domniemania mógłby posłużyć argument, że państwo poręczające, deklarując sprawowanie przez siebie efektywnej kontroli nad wnioskodawcą, czyni to w świadomości, że przyjmuje na siebie odpowiedzialność za działania i zaniechania osoby, za którą poręcza, w tym za szkodę wyrządzoną przez tę osobę. Wzgląd taki powinien zapewne przemawiać za wiarygodnością powyższej deklaracji, tym niemniej jej rola budzi wątpliwości. Nasuwa się bowiem spostrzeżenie, że powyższa koncepcja stwarza ryzyko nadużyć, mogących prowadzić do zniekształcenia określonych w konwencji relacji pomiędzy państwem-stroną a potencjalnym inwestorem, mających służyć zarówno zapewnieniu wpływu państwa nad „sponsorowanym” przez niego inwestorem, jak i – w przypadku działek zarezerwowanych – uzyskiwaniu korzyści z działalności w Obszarze przez kraje rozwijające się.

Powyższe obawy zdają się być bardziej realne, niż mogło się wydawać autorom postanowień konwencji i RPEPN określających cechy podmiotowe osób prawnych, które mają poręczenie państw rozwijających się i które wnioskuje o zatwierdzenie planu pracy w odniesieniu do zasobów na działkach zarezerwowanych. W celu zobrazowania powyższego stwierdzenia można prześledzić dwa przypadki złożenia takiego wniosku przez spółki zarejestrowane w państwach rozwijających się – w Nauru i w Królestwie Tonga.

3.1. NAURU OCEAN RESOURCES INC.

W dniu 31.03.2008 r. Nauru Ocean Resources Inc. (NORI) złożył wniosek o zatwierdzenie planu pracy w zakresie badań w odniesieniu do konkretnej polimetalicznych. Poręczyła za niego Republika Nauru, wyspiarskie państwo rozwijające się położone na Oceanie Spokojnym w regionie Mikronezji⁵⁴. Objęty wnioskiem obszar obejmował między innymi działkę zarezerwowaną wniesioną uprzednio przez przedsiębiorstwo międzynarodowe InterOceanmetal Joint Or-

⁵³ Regulacja 21 ust. 3 RPEPN.

⁵⁴ Powierzchnia Nauru wynosi 21,3 km², liczba ludności ok. 9,5 tys. Republika Nauru jest trzecim, po Monako i Państwie Kościelnym, najmniejszym państwem świata.

ganization (IOM) z siedzibą w Szczecinie⁵⁵. W 2008 r. NORI było spółką (pośrednio) zależną od Nautilus Minerals Inc. z siedzibą w Toronto. Do największych udziałowców tej kanadyjskiej spółki należą największe spółki surowcowe świata, w tym: Mawarid Mining LLC z siedzibą w Omanie (28,00 proc.), będąca spółką zależną MB Holdings Company LLC⁵⁶, Metalloinvest Holding (Cyprus) Limited z siedzibą w Limassol na Cyprze (20,75 proc.), będąca spółką zależną OAO Holding Company Metalloinvest z siedzibą w Moskwie, oraz Anglo American Plc (5,95 proc.) z siedzibą w Londynie. Następnie Nautilus Minerals Inc. zbył swój udział w NORI i obecnie udziałowcami NORI są podmioty prawne utworzone zgodnie z prawem Republiki Nauru – dwie fundacje: The Nauru Education and Training Foundation i The Nauru Health and Environment Foundation.

NORI już w 2008 r. złożyło swój pierwszy wniosek do ISA o zatwierdzenie planu pracy w zakresie badań działki zarezerwowanej o łącznej powierzchni 73,830 km². W momencie składania tego wniosku NORI było spółką zależną Nautilus Minerals Inc. (a zatem spółki mającej swoją siedzibę w państwie rozwiniętym, którym bez wątplenia jest Kanada). Mimo istnienia pomiędzy NORI a Nautilus Minerals Inc. stosunku dominacji kapitałowej w zaświadczeniu o poręczeniu (*certificate of sponsorship*) państwo poręczające – Republika Nauru stwierdziło wprost, że NORI jest przez nie efektywnie kontrolowane⁵⁷. Istnienie efektywnej kontroli wywiedziono z tego, że NORI zostało założone i zarejestrowane w Republice Nauru oraz podlegało jej prawu⁵⁸. Po przeanalizowaniu wniosku członkowie Komisji Prawno-Technicznej nie mogli osiągnąć jednomyślności w sprawie zarekomendowania Radzie jego zatwierdzenia, zatem podjęcie decyzji w tej kwestii odłożono do następnego roku⁵⁹. Jednakże w następnym roku NORI wystąpiło do ISA o zawieszenie postępowania ze względu na zmienioną sytuację rynkową oraz inne okoliczności⁶⁰, więc wniosek w swej pierwotnej treści nie został rozpoznany.

W roku 2010 NORI wystąpiło z prośbą o możliwie pilne podjęcie postępowania w sprawie zatwierdzenia złożonego przez siebie planu pracy, a w roku 2011 przedstawiło zaktualizowane dane, z których w szczególności wynikało, że wnioskodawca nie jest już podmiotem powiązany z Nautilus Minerals Inc. ani z żadnym innym podmiotem niepodlegającym jurysdykcji Republiki Nauru (jego udziałowcami są wspomniane wyżej dwie fundacje utworzone i zarejestrowane w Republice Nauru)⁶¹. Widoczna staje się tu pewna niespójność z pierwotną tre-

⁵⁵ Ponadto przez Federal Institute for Geosciences and Natural Resources (BGR) z Niemiec oraz przez Yuzhmorgeologiya z Rosji.

⁵⁶ Z siedzibą w Omanie.

⁵⁷ Zob. ISBA/14/LTC/L.2.

⁵⁸ *Nauru Ocean Resources is incorporated and registered in Nauru, and subject to the laws of Nauru, and therefore comes under Nauru's effective control* (ISBA/14/LTC/L.2 s. 2).

⁵⁹ ISBA/17/C/9, s. 2.

⁶⁰ ISBA/15/LTC/6*.

⁶¹ ISBA/17/C/9, s. 4.

ścią wniosku, w którym wskazano, że NORI jest podmiotem efektywnie kontrolowanym przez Republikę Nauru z powodu tego, że zostało utworzone i zarejestrowane na jej terytorium, choć jego udziałowcem jest Nautilus Minerals Inc. – podmiot zarejestrowany w Kanadzie. Obecnie okoliczność efektywnej kontroli wywodzi się stąd, że w wyniku zbycia udziałów w NORI przez Nautilus Minerals Inc. udziałowcami NORI są podmioty prawa Republiki Nauru⁶².

Z powyższego widać, że posługiwanie się przez państwo poręczające – Republikę Nauru konwencyjnym pojęciem „efektywnej kontroli” nie jest konsekwentne. Dowodzi to, że brak zdefiniowania tego pojęcia w konwencji i w kodeksie wydobywczym będzie prowadził do powstawania dalszych wątpliwości i może stwarzać ryzyko obejścia wymogu, by pierwszeństwo dostępu do działek zarezerwowanych miały podmioty faktycznie związane z państwami rozwijającymi się. Trudno bowiem przyjąć, że spółka utworzona w państwie rozwijającym się, lecz zależna od spółki utworzonej w państwie rozwiniętym, czy to poprzez całkowity bądź większościowy udział w kapitale zakładowym, czy poprzez większość w składzie osobowym wewnętrznych władz spółki⁶³, podlega efektywnej kontroli państwa rozwijającego się tylko z powodu podlegania prawu tego państwa. Istnienie efektywnej kontroli nad danym podmiotem (gospodarczym) wiąże się bowiem powszechnie ze zdolnością do decydowania o działalności tego podmiotu⁶⁴.

Warto dodać, że ostatecznie wniosek NORI uzyskał pozytywną rekomendację Komisji Prawno-Technicznej, a następnie, na podstawie tej pozytywnej rekomendacji, został zatwierdzony przez Radę ISA 19.07.2011 r.⁶⁵.

3.2. TONGA OCEAN MINERALS LTD.

Zdecydowanie bardziej interesująco przedstawia się przypadek złożenia i zatwierdzenia wniosku o zaakceptowanie planu pracy w zakresie badań konkretnej polimetalicznych na działce zarezerwowanej na rzecz Tonga Ocean Minerals Ltd. (TOML). TOML złożyło do ISA wnioski o zatwierdzenie planu pracy w zakresie badania konkretnej polimetalicznych na działce zarezerwowanej w tym samym czasie, co NORI, czyli wiosną 2008 r.⁶⁶. Ta zbieżność czasu może być zapewne wyjaśniona faktem, że wówczas zarówno TOML, jak i NORI były spółkami zależnymi od tego samego udziałowca, wspomnianej już wyżej

⁶² Warto jednak dodać, że w skład zarządu NORI wchodzi były prezes zarządu Nautilus Minerals Inc. David Heydon (ISBA/17/C/9 s. 4). Może to wskazywać na dalsze istnienie zależności pomiędzy NORI a podmiotami reprezentującymi kapitał z państw rozwiniętych.

⁶³ Inne formy zależności opisuje np. kodeks spółek handlowych, zob. art. 4 § 1 pkt 4.

⁶⁴ Zob. także pojęcie „sprawowania kontroli nad inną jednostką” zdefiniowane w art. 3 ust.1 pkt 34 ustawy o rachunkowości z 29.09.1994 r. (tekst jedn.: Dz.U. z 2013, poz. 330, z późn. zmian.) jako „zdolność jednostki do kierowania polityką finansową i operacyjną innej jednostki, w celu osiągnięcia korzyści ekonomicznych z jej działalności”.

⁶⁵ ISBA/17/C/14.

⁶⁶ 10.04.2008 r.

kanadyjskiej spółki Nautilus Minerals Inc. Państwem sponsorującym wniosek TOML było Królestwo Tonga – rozwijające się państwo archipelagowe położone w rejonie Polinezji na Oceanie Spokojnym⁶⁷.

Wniosek obejmował łączną powierzchnię 74,713 km² zlokalizowaną w granicach działek zarezerwowanych wniesionych przez Federal Institute for Geosciences and Natural Resources of the Federal Republic of Germany, Deep Ocean Resources Development Co. Ltd., Rząd Republiki Korei oraz Institut français de recherche pour l'exploitation de la mer. Zarówno w chwili złożenia wniosku (10.04.2008 r.), jak i w dniu jego zatwierdzenia NORI było i jest spółką zależną od Nautilus Minerals Inc. za pośrednictwem United Nickel Ltd. z siedzibą w Kanadzie, posiadającej 100 proc. udziałów w TOML⁶⁸. Certyfikat poręczenia wystawiony przez Królestwo Tonga zawierał oświadczenie, że efektywnie kontroluje ono TOML, czego dowodem jest – identycznie jak we wskazanym wyżej oświadczeniu Republiki Nauru dotyczącym NORI – okoliczność, że TOML jest utworzony i zarejestrowany w Królestwie Tonga i podlega jego prawu⁶⁹.

Rozpatrująca wniosek TOML Komisja Prawno-Techniczna nie zakwestionowała wydanego przez Królestwo Tonga oświadczenia, że TOML znajduje się pod jego efektywną kontrolą⁷⁰ (mimo wskazania we wniosku, że stuprocentowym udziałowcem TOML jest Nautilus Minerals Inc.) i wydała pozytywną rekomendację w sprawie zatwierdzenia wniosku przez Radę⁷¹. Kwestia podlegania przez TOML efektywnej kontroli ze strony Nauru wzbudziła jednakże kontrowersje wśród członków Rady. Poddano w wątpliwość, czy przed wydaniem swej rekomendacji Komisja Prawno-Techniczna dostatecznie wyjaśniła istnienie takiej efektywnej kontroli i czy spełnione są wymagania wynikające z regulacji 11 ust. 2 RPEPN⁷². Należy przypomnieć, że powołane postanowienie dotyczy sytuacji, w której wnioskodawca ma przynależność państwową jednego państwa-strony, a podlega efektywnej kontroli innego państwa lub osoby mającej jego przynależność – w takim wypadku oba państwa powinny wystawić certyfikaty poręczenia⁷³. Wskazuje to, że członkowie Rady byli świadomi, iż w rzeczywistości TOML podlega efektywnej kontroli ze strony Nautilus Minerals Inc., a nie Królestwa Tonga, które może być tutaj uznane za państwo przynależności wnioskodawcy (utworzenia i rejestracji). W konsekwencji Rada powinna zażądać, by wnioskodawca uzupełnił swój wniosek w drodze przedłożenia dodatkowego certyfikatu poręczenia, wydanego przez Kanadę. W takiej

⁶⁷ Królestwo Tonga składa się ze 175 wysepek o łącznej powierzchni ok. 750 km² i ma ok. 103 tys. mieszkańców.

⁶⁸ ISBA/17/C/10, s. 4.

⁶⁹ *Tonga Offshore Mining is incorporated and registered in Tonga, and subject to the laws of Tonga, and therefore comes under Tonga's effective control* (ISBA/14/LTC/L.3, s. 2).

⁷⁰ ISBA/17/C/10, s. 4.

⁷¹ ISBA/17/C/10, s. 8.

⁷² SB/17/11, s. 3.

⁷³ ISBA/19/C/17, s. 9.

jednak sytuacji powstałaby kwestia, czy wnioskodawca jest nadal uprawniony do ubiegania się o zatwierdzenie planu pracy w odniesieniu do działki zarezerwowanej, skoro znajduje się on pod efektywną kontrolą osoby prawnej mającej przynależność państwa rozwiniętego (Kanady), a nie państwa rozwijającego się. Przedstawiciel Brazylii w Radzie uznał, że przynależność podmiotu, nad którym efektywna kontrola wydaje się być sprawowana z Kanady, nie została dostatecznie wyjaśniona. Wskazano na konieczność sprecyzowania pojęcia „efektywnej kontroli” zawartego w regulacji 11.2 RPEPN⁷⁴.

Doradca prawny ISA wyjaśniał, że w trakcie analizy materiału przedłożonego przez wnioskodawcę oparto się na treści certyfikatu poręczenia wydanego przez Królestwo Tonga, z którego wynikało, że TOML znajduje się pod efektywną kontrolą tego państwa⁷⁵. Przedstawicielka Komisji Prawno-Technicznej wskazała, że wniosek odpowiadał wymogom formalnym wynikającym z RPEPN, a ponadto wyraziła swój pogląd, zgodnie z którym akceptacja wniosku złożonego przez TOML jest drogą, na której państwa rozwijające się mogą podjąć działalność w Obszarze⁷⁶. Uznano, że rekomendacja Komisji Prawno-Technicznej została wydana po drobiazgowej analizie wniosku i odrzucenie tej rekomendacji mogłoby stanowić „zły sygnał”⁷⁷. Mimo że niektórzy członkowie Rady podzielali przedstawione wyżej zastrzeżenia, ostatecznie podjęto decyzję o przyjęciu rekomendacji Komisji Prawno-Technicznej⁷⁸ i 19.07.2011 r. Rada zatwierdziła plan pracy przedłożony przez TOML⁷⁹.

WNIOSKI

Przedstawione wyżej przykłady zatwierdzenia planów pracy złożonych przez podmioty formalnie pochodzące z krajów rozwijających się skłaniają do refleksji nad potrzebą rewizji postanowień kodeksu wydobywczego dotyczącego zasad dostępu do działek zarezerwowanych. Konwencja nie zawiera precyzyjnej regulacji tej kwestii, w szczególności nie dostarcza definicji pojęcia „efektywnej kontroli”, co powoduje konieczność wprowadzenia takiej regulacji w zasadach, przepisach i procedurach ISA dotyczących poszukiwań, badań i eksploatacji zasobów Obszaru. Istniejąca niejasność w tym zakresie otworzyła drogę kapitałowi pochodzącemu z państw rozwiniętych, reprezentowanemu przez wspomnianą kanadyjską spółkę Nautilus Minerals Inc.⁸⁰, do zasobów

⁷⁴ SB/17/11, s. 3.

⁷⁵ *Ibidem*.

⁷⁶ *Ibidem*.

⁷⁷ *Ibidem*.

⁷⁸ *Ibidem*.

⁷⁹ ISBA/17/C/15.

⁸⁰ Powiązaną z innymi globalnymi koncernami surowcowymi.

znajdujących się na działkach zarezerwowanych. Droga TOML mogą podążać nowe spółki tworzone w tym celu w państwach rozwijających się⁸¹.

Bez wątpienia stanowi to zaprzeczenie idei wspierania aktywnego udziału państw rozwijających się w działalności w Obszarze i wypacza funkcjonowanie systemu równoległego. System równoległy ma ułatwiać państwowemu rozwijającemu się zaangażowanie w operacje wydobywcze, a instytucja działek zarezerwowanych ma służyć zniwelowaniu dysproporcji w zasobach technologicznych i finansowanych istniejących pomiędzy państwami rozwijającymi się i państwami rozwiniętymi, poprzez czasowe „wyłączenie” dostępności pewnego arealu Obszaru dla dysponujących przewagą inwestorów z państw rozwiniętych. Faktyczne uprzywilejowanie państw rozwiniętych wynikające z takiej przewagi technologicznej i finansowej miało być zminimalizowane przez uprzywilejowanie przyznane państwowemu rozwijającemu się, mające postać pierwszeństwa podjęcia działalności w Obszarze na działkach zarezerwowanych. Tymczasem w przypadku TOML (w mniejszym stopniu także w przypadku NORI) ma się do czynienia z wykorzystaniem braku precyzji w sformułowaniu postanowień konwencji (niestety także i postanowień kodeksu wydobywczego) w celu obejścia powyższych ograniczeń dostępu do działek zarezerwowanych przez spółki z kapitałem pochodzącym z państw rozwiniętych. Prowadzi to do rezultatów nie do przyjęcia zarówno przez państwa rozwijające się, jak i tych inwestorów z państw rozwiniętych, którzy ponieśli znaczne koszty i nakłady na opracowanie danych dotyczących działek zarezerwowanych wniesionych następnie do ISA. Dostęp do tych działek zarezerwowanych uzyskują bowiem inne podmioty, mające status równorzędnych konkurentów, a nie „upośledzone” technicznie i finansowo państwa rozwijające się.

Trzeba mieć świadomość, że uzyskanie dostępu do działki zarezerwowanej oznacza dla kontrahenta ogromną oszczędność uzyskaną dzięki temu, że działka taka została już wcześniej zmierzona i wstępnie oszacowana pod względem wartości znajdujących na niej zasobów, co zwalnia z konieczności poniesienia nakładów na przeprowadzenie takich działań. Sytuacja, w której podmiot z państwa rozwiniętego otrzymuje prawo podjęcia działalności w Obszarze na działce, którą uprzednio zidentyfikował, wyznaczył, zmierzył i oszacował na swój koszt inny podmiot z państwa rozwiniętego, nie ma nic wspólnego nie tylko z konwencyjną zasadą niedyskryminacyjnego dostępu do Obszaru⁸², ale nawet z najbardziej ogólnie rozumianą zasadą wolnego rynku i zdrowej konkurencji. Przede wszystkim stoi w jaskrawej sprzeczności z preferencyjnym traktowaniem państw rozwijających się, niezdolnych do prowadzenia działalności w Obszarze.

⁸¹ Warto tu wskazać na przykład, w którym państwo rozwijające się zawarło ze spółką pochodzącą z państwa rozwiniętego porozumienie mające wspierać operacje w Obszarze objęte planem pracy wniesionym do Organizacji przez Cook Islands Investment Corporation, utworzoną na Wyspach Cooka, zob. ISBA/20/LTC/3.

⁸² Art. 141 konwencji.

Akceptowanie przez ISA wniosku o zatwierdzenie planu pracy na działce zarezerwowanej, złożonego przez spółkę zależną od spółki reprezentującej kapitał z państw rozwiniętych, wywołuje pytanie o sposób rozumienia zasady wspólnego dziedzictwa ludzkości przez instytucję, której zadaniem jej kontrolowanie działalności w Obszarze⁸³. Powyższe postępowanie należy ocenić negatywnie także z tego względu, że zgłaszane na forum Rady wątpliwości co do faktycznego powiązania TOML z Królestwem Tonga mogły zostać przedstawione Izbie Sporów Dna Morskiego Międzynarodowego Trybunału Prawa Morza utworzonego na mocy konwencji (MTPM)⁸⁴ w celu wydania opinii doradczej⁸⁵. Warto zasygnalizować, że to Republika Nauru zainicjowała, w związku ze swym wnioskiem o zatwierdzenie planu pracy, skierowanie do MTPM wniosku Rady o wydanie opinii doradczej dotyczącej odpowiedzialności i zobowiązań państwa-strony konwencji w związku z udzieleniem poręczenia za podmiot występujący o zatwierdzenie planu pracy. Opinia została wydana 1.02.2011 r.⁸⁶.

Wydaje się, że wobec istotnych wątpliwości dotyczących istnienia „efektywnej kontroli” pomiędzy Królestwem Tonga a TOML wystąpiły przesłanki do zastosowania przez Radę uprawnienia przysługującego jej na mocy art. 191 konwencji, zgodnie z którym: „Izba Sporów Dotyczących Dna Morskiego wydaje opinie doradcze na wniosek Zgromadzenia lub Rady w kwestiach prawnych powstałych w zakresie ich działalności. Opinie takie wydaje się w trybie pilnym”. Należy żałować, że Rada nie skorzystała z tego uprawnienia, tak jak uczyniła to w odniesieniu do kwestii odpowiedzialności państwa poręczającego. Nie jest jasne, jakie względy przeważyły, jednakże niewątpliwie miały one charakter pozaprawny i być może wynikały z zamiaru odpowiedzialności na oczekiwania o charakterze politycznym (nie mówiąc o finansowym). Trudno jest oceniać, czy ISA kierowała się przekonaniem, że obecne realia nie stwarzają państwom rozwijającym się innej możliwości faktycznego udziału w korzyściach z eksploatacji Obszaru niż opisany wyżej sposób polegający na „użyczaniu” inwestorom z państw rozwiniętych swego rodzaju paszportu uprawniającego do otrzymania dostępu do działek zarezerwowanych. Jeżeli rzeczywiście intencją ISA jest pragmatyczne uwzględnienie obiektywnie istniejącej konieczności udzielenia przez państwa rozwijające się pewnych koncesji na rzecz inwestorów pochodzących z państw rozwiniętych, powinna ona raczej położyć nacisk na odpowiednią modyfikację zapisów kodeksu wydobywczego (w tym RPEPN), dopuszczających określone związanie państw rozwijających się z takimi inwestorami w ramach działalności na działkach zarezerwowanych. Rozwiązanie takie wiązałoby się z mniejszym ryzykiem uznania go za niezgodne

⁸³ *Ibidem*, art. 157 ust.1.

⁸⁴ Zob. aneks VI do konwencji.

⁸⁵ Art. 191 konwencji.

⁸⁶ *Responsibilities and obligations of states sponsoring persons and entities with respect to activities in the area, advisory opinion*, Case no. 17.

z zasadą WDL niż opisana wyżej akceptacja oczywistej fikcji istnienia „efektywnej kontroli”. Istnieje pilna potrzeba precyzyjnego uregulowania w kodeksie wydobywczym kryteriów pozwalających uznać wnioskodawcę za spełniającego wymogi podmiotowe uprawniające do uzyskania zatwierdzenia planu pracy w odniesieniu do działek zarezerwowanych, w szczególności zdefiniowania pojęcia „efektywnej kontroli”.

Na marginesie warto zaznaczyć, że z punktu widzenia interesów Polski, jako państwa uczestniczącego w IOM, a zatem mającego status członka ekskluzywnego klubu inwestorów prowadzących działalność w Obszarze, warto rozważyć wystąpienie do ISA o zatwierdzenie planu pracy w odniesieniu do zasobów jednej z dostępnych działek zarezerwowanych za pośrednictwem spółki utworzonej w jednym z państw rozwijających się, takich jak Nauru lub Tonga. Precedens wniosku TOML pozwala oczekiwać, że taka spółka mogłaby liczyć na pozytywną rekomendację Komisji Prawno-Technicznej i zatwierdzenie wniosku przez Radę. Rozwiązanie takie pozwoliłoby na bardziej samodzielne, niż w ramach IOM, prowadzenie przez Polskę lub prywatny kapitał polski operacji w Obszarze. Należy bowiem pamiętać, że korzyści uzyskiwane przez IOM są dzielone pomiędzy wszystkie państwa będące jego uczestnikami. To samo dotyczy technologii wykorzystywanej przez IOM i tajemnicy jego przedsiębiorstwa. Okoliczności te osłabiają pozycję konkurencyjną Polski jako jednej z kilku uczestników IOM. Należy ponadto podkreślić, że jednym z udziałowców IOM jest Rosja, która jednocześnie, jako inwestor dopuszczony do eksploracji zasobów Obszaru za pośrednictwem instytucji rządowej Yuzhmorgeologia, jest *de facto* konkurentem Polski, a ponadto konkuruje z IOM także jako państwo pochodzenia kapitału zaangażowanego w operacje Nautilus Minerals Inc.⁸⁷. W dobie rosnącego popytu na metale, których bogatym rezerwuarem jest Obszar, państwo polskie powinno zaangażować się w opracowanie raportu oceniającego opłacalność i plan realizacji takiego przedsięwzięcia, które umożliwiłoby samodzielne czerpanie korzyści z eksploatacji wspólnego dziedzictwa ludzkości (z zastrzeżeniem pewnych koncesji udzielonych „gospodarstwu” państwu rozwijającemu się).

⁸⁷ Poprzez OAO Holding Company Metalloinvest z siedzibą w Moskwie.

ROBERT TARNACKI

EXPLORATION AND EXPLOITATION OF REGISTERED
MARINE PARCELS WITHIN THE AREA BY DEVELOPED
AND DEVELOPING COUNTRIES' COMPANIES
(Summary)

The subject matter of this article has never been taken on by Polish academic writers.

The activities within The Area adapt to the so-dolled parallel system, which has been devised by the United States during drafting the 1982 United Nations Convention on the Law of the Sea and the 1994 New York Agreement. The parallel system is further reinforced by concepts of registered marine parcels and work plan.

The article analyses the approval process of a work plan for offshore polymetallic nodules mining submitted by companies incorporated in the Kingdom of Tonga and in the Municipality of Laur. The author notes, on this occasion, an unsettling propensity for taking unfair advantage of developing countries by large mining corporations.